

UN PANTAGRUELIC OSPĂȚ TEATRAL

Între 9 și 31 martie s-a desfășurat la Târgu-Mureș o serie de manifestări, cu precădere teatrale, menite să celebreze cei 50 de ani de teatru profesionist instituționalizat din urbe. Prima reprezentație profesionistă a avut loc la 10 martie 1946, când Teatrul Secuiesc, abia înființat, a arătat publicului opereta „Țara surâsului” de Franz Lehar. La nici un an de la încheierea celui de-al doilea război mondial luase naștere un teatru – un mare eveniment, care a marcat viața orașelului provincial de odinioară. Maestrul Tompa Miklós, de numele căruia se leagă nemijlocit această inițiativă temerară, adusesse actori de marcă din Transilvania și Ungaria. Primele stagioni au fost extrem de fertile, înregistrându-se lunar câte trei-patru-cinci premiere (!), mai ales opere.

Teatrul de Stat își diversifică activitatea prin înființarea, în anul 1962, a secției române, ocazie cu care o întreagă promoție de actori este repartizată la Târgu-Mureș. Drept recunoaștere a calității teatrului practicat de cele două secții, instituția va deveni, în 1978, Teatru Național.

Sărbătorirea jumătății de veac de la înființare s-a materializat în invitarea unor trupe din țară și de peste hotare, fiecare aducând un spectacol de referință al stagiunii '95-'96. Iată-le, în ordine cronologică.

■ Există nervi și tocătură literar-artistică

În prima seară au avut loc, în paralel, două spectacole de genuri diferite. Secția maghiară a dat o gală aniversară la care au participat actualii și foștii actori și regizori ai teatrului, rămași în țară sau plecați definitiv în străinătate; discursurile au fost

Cornel Popescu și Aurel Ștefăneșcu în Există nervi de Marin Sorescu la TN Târgu-Mureș (regia: Theodor Cristian Popescu)

urmate de un spectacol de cântece și versuri asemănător cu ceea ce vedeam nu demult la „Cântarea României”. Între timp, secția română își prezenta în premieră montarea cu **Există nervi** de Marin Sorescu, în regia lui Theodor Cristian Popescu. Spectacolul este în cheie absurdă, relațiile dintre personaje au drept fundament ura, intoleranța față de semenii.

■ Cain și Abel în contrapunct

Secția maghiară a Naționalului târgumureșean și-a omagiat aniversarea cu premiera **Cain și Abel** de Sütő András, în regia lui Kincses Elemér. Piesa, de inspirație biblică, avea în anii '70-'80 conotații politice care astăzi și-au schimbat valențele. Drama izgonirii din rai, a fratricidului conține premise solide pentru un spectacol de referință. Din păcate, trupa a trecut pe lângă șansa oferită de un text excepțional, dând naștere unui spectacol lung, neinteresant, static. Nici decorul Klárei Labancz nu ajută la închegarea unui tot unitar. Actorii nu „joacă” spectacolul, ci îl „spun”. De altfel, smeritul Abel apare ca un nemulțumit gălăgios, impulsiv, un fel de revoluționar în fază incipientă, dar bine hrănit, actorul Gáspárk Attila etalându-și, datorită costumației sumare, kilogramele adunate în cursul iernii trecute. Cain, răzvrătitul, care este în stare să se ia la luptă și cu Dumnezeu pentru recucerirea Edenului, a fost figurat, printr-o greșeală de distribuție, la antipodul personajului, dând astfel naștere unor neînțelegeri: nu se mai știe care e Cain și care e Abel. În ciuda stării de ebrietate (o găselniță originală a autorului), Adam grăiește mari adevăruri existențiale, dar actorul Györfy András își rostește textul fără nici o implicare. Dacă Eva, mama lumii, era așa cum o întruchipează actrița Farkas Ibolya, nu este de mirare că lumea noastră e atât de stricată. Studenta din anul III Fazakas Júlia încarnează o fată ruptă din stele, trimisă din alte lumi ale Domnului, un personaj fictiv, dar foarte palpabil, amanta ce pendulează între Cain și Abel fiind interpretată credibil și aducând în spectacol momente plăcute ochiului (vezi scăldatul ei în piscină). Noua variantă scenică a piesei **Cain și Abel** se înscrie, din păcate, în seria montărilor modeste ale stagiunii.

■ Ioviță din Twin Peaks

Academia teatrală târgumureșeană a avut și ea o premieră, cu o piesă de americanul Archibald McLeish, intitulată **J.B.** Doi cabotini ce se autonumesc cei mai talentați actori din Statele Unite ne invită la materializarea într-o arenă de circ a tragediei unei familii americane, dar mai cu seamă a revoltei unui lov de pe acele meleaguri, cu inserții stranii, inspirate, zic eu, din serialul de televiziune „Twin Peaks”, această trăsătură dând spectacolului o notă uneori macabră. Montarea concepută de Kincses Elemér este cursivă, bine condusă și are ritm, care scade, însă, spre sfârșit, spectacolul devenind astfel, pe „ultima sută”, plictisitor.

■ Ieronim, aventurierul

Din străinătate a sosit la acest micro-festival Teatrul Național din Budapesta cu spectacolul **Tündöklő Jeromos** (Ieronim strălucitorul), după piesa cu același titlu de Tamási Áron, scriitor și dramaturg de seamă al literaturii maghiare, care a imortalizat în operele sale figura secuului de prin părțile Odorheiului. Acțiunea textului e plasată în anii interbelici, într-un sătuc

secuiesc, unde sosește un ins necunoscut, un aventurier politic pornit să-i învrăjbească pe membrii micii colectivități rurale, să submineze coeziunea comunității etnice, piesa purtând germeii unor idei contestatare, vădit antiguvernamentale. Spectacolul nu se cramponează însă de text, ci, prin ingeniozitatea regizorului-actor Ivánka Csaba, lărgiște aria de desfășurare a întâmplărilor, astfel încât acestea s-ar putea petrece în orice cătun din estul Europei. Montarea a „funcționat” impecabil, actorii (unii, plecați din România) și-au susținut fără reproș rolurile (extraordinare creații au avut Szakácsi Sándor, Ferenczy Csongor, Szélyes Imre, Öze Áron, Dezső Angéla, Jászai László jr.).

■ Omul, veșnicul mișel

Teatrul „Nottará” din București a fost invitat cu spectacolul **Revizorul** de Gogol, sub direcția de scenă a lui Mircea Cornișteanu. În viziunea dinamică, spirituală a regizorului, de la Gogol încoace nu s-au schimbat multe, omul a rămas același. Fostul actor târgumureșean Ștefan Sileanu a abordat rolul Primarului în mod original, fără să cadă prizonierul anumitor clișee sugerate de mass-media electronică. Succesul scontat s-a produs.

■ Romeo-Julieta, export-import

Teatrul pentru Copii și Tineret „Ariel” din Târgu-Mureș a fost prezent cu parodia lui Antal Pál intitulată **Oh, Rómeó, Oh Julieta**, variațiune pe tema shakespeariană, interpretată în maniera tragediei antice grecești, a misterelor medievale, a comediei dell'arte, a teatrului renascentist și absurd – ocazie unică pentru interpreți de a-și demonstra aptitudinile variate. Scopul autorilor montării era, după cum au mărturisit în toate mijloacele de comunicare în masă, acela de a realiza un spectacol de export cu care instituția să participe la diferite festivaluri internaționale, depășind barierele lingvistice. Într-adevăr, cele cinci feluri de a prezenta „cazul” lui Romeo și al Julietei tinde asimptotic spre acest scop, deși în spectacol se vorbește. Nu mult, ce-i drept. În primii ani ai libertății, „Ariel” a luat deseori parte la festivaluri internaționale, însă cu montări „clasice”, care aveau de luptat cu dificultățile de înțelegere a publicului. Ehei, pe-atunci erau și bani disponibili în vederea deplasărilor! Acum iată că s-a născut un spectacol compatibil cu cerințele unei întruniri internaționale, însă banii s-au cam terminat. Nu rămâne decât ca **Oh, Romeo, Oh, Julieta** să se reprezinte pe scenele indigene, cu deosebire în ocazii precum aceasta.

■ Regina Silvia și Prințul Marius

Teatrul Național din Cluj – unde se face teatru de calitate – s-a deplasat până la Târgu-Mureș cu noua sa montare **Regina mamă** de Manlio Santanelli. Piesa, pusă în scenă de Mona Chirilă și avându-i ca protagoniști pe Silvia Ghelan și Marius Bodochi, a oferit publicului un adevărat regal actoricesc. Spectacolul clujean a fost un eveniment.

■ Mitul înecării în fântână

Regizorul Kincses Elemér, simțind că ar mai avea ceva de spus prin montarea pentru a treia oară a dramei **Delict în Insula Caprelor** de Ugo Betti (de data aceasta la „Pygmalion Theater” din Viena, după două încercări meritorii la Academia de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, respectiv la Teatrul Național din aceeași urbe), ne aduce lumea piesei mult mai aproape de suflet. Insula Caprelor este spațiul lăuntric dominat de lupta continuă dintre bine și rău, viață și moarte, Eros și Thanatos. Eliminând pasaje din textul destul de stufos, regizorul își îndreaptă atenția asupra firului principal al acțiunii, dând naștere

unui spectacol condensat, excelent interpretat de un grup de actori ale căror nume trebuie pomenite: Dorina Pascu (Agata), Miki Ivancsics (Pia), Agnes Riegl (Silvia), Maria Janisch (Angela) și Hermann Seiwald (Edoardo).

■ „Ce duet frumosi!”

Cititorii acestor rânduri au văzut deja, probabil, pe scena Teatrului de Comedie din București, **Mireasa mută**, regizat de Alexandru Tocilescu, după piesa **Femeia mută** de Ben Jonson. Spectacolul aduce piesa în contemporaneitate prin inserții de muzică rock, dansuri moderne etc. Din numeroasa distribuție se detașează Cornel Vulpe și George Ivașcu.

■ Eu nu văd, tu nu auzi

Secția română de la Târgu-Mureș a ieșit la rampă cu un nou spectacol de mare montare – **Marat/Sade** de Peter Weiss, în regia „vienezului” Tjino Geirun. Spectacolul se joacă în buzunarul din spatele scenei, după cortina de fier, iar fotoliile sunt amplasate pe scena sălii mari. Deficiențele acustice ale spațiului de joc astfel construit, modul greșit în care sunt așezați spectatorii duc la un deplin eșec: nu se înțelege absolut nimic din textul rostit de actori, chiar și când aceștia au momente de mare intensitate vocală, iar spectatorii, de la rândul al doilea încolo, nu văd nimic altceva decât, uneori, capetele actorilor, când aceștia stau în picioare. Undeva, Peter Weiss notează: oricum, poporul nu înțelege ce se întâmplă. Cam așa a fost și cu spectacolul **Marat/Sade**.

■ Miracolul lui Tompa

Despre **Cabala bigoșilor** se poate vorbi numai la superlativ. Spectacolul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, în regia lui Tompa Gábor, a fost vârful manifestărilor teatrale târgumureșene. Sala, arhiplină cum rar am văzut-o, a avut ocazia să urmărească piesa bulgakoviană într-o viziune scenică originală, novatoare. Filonului principal al acțiunii i se adaugă, grație imaginației și virtuozității regizorale, unele scene extratextuale ce se adaptează însă organic piesei; spectacolul are secvențe memorabile (vezi cea a jocului de cărți, cea a ritualului mistic, sau finalul). Merită să notăm câteva nume dintr-o distribuție ce ne-a oferit realizări interpretative excepționale: Csiky András (Molière), Biró József (Ludovic cel Mare), Bogdán Zsolt (Cizmarul cel Drept), Kardos Róbert (Marchizul d'Orsigny), Boér Ferenc (Marchizul de Charron), Borbáth Júlia (Madeleine Béjart), Nagy Dezső (Bonton).

■ „La fund” trage la fund

Teatrul de Stat „Csiky Gergely” din Timișoara, care a prezentat **Aziful de noapte** de Maxim Gorki, în regia lui Árkosi Árpád (Ungaria), sub titlul **La fund** (de fapt, titlul original al piesei), a confirmat din nou că nu este o instituție de provincie uitată de lume, un refugiu al unor actori și regizori de mână a șaptea și că, încetul cu încetul, revine la locul ce-l avea, cândva, în mișcarea teatrală națională. Micul colectiv actoricesc a crescut în ultimii doi-trei ani, astfel încât și-a permis includerea în repertoriu a unei piese de largă respirație, cum e **Aziful de noapte**. Spectacolul, însă, în ciuda evoluției meritorii a unor interpreți, devine plictisitor, pe alocuri chiar neinteresant (în plus, durează trei ore și jumătate). Astfel, publicul nu mai recepționează mesajul textului gorkian, eventual nici pe al reprezentației. S-au evidențiat Gáll Annamária (Ana), Mátyás Zsolt (Vaska Pepel), Hunyadi László de la TN Târgu-Mureș (Satin), Demeter András (Alioșka) și Giacomello Roberto (Tătarul).

foto: Dan Vatamaniuc

Scenă din *Insula Caprelor* de Ugo Betti la TN Târgu-Mureș (regia: Kincses Elemér)

CE SE ÎNTÂMPLĂ

DOUĂ TEATRE ÎNTR-UNUL

Repetiții blocate

■ Când era bunica fată

Trupa de limbă maghiară „Szigligeti” din Oradea a adus o comedie (în sfârșit, o comedie get-beget, am spune pripit!) din dramaturgia clasică maghiară, o piesă aparținând lui Csiky Gergely și concepută după regulile proprii comediilor sfârșitului de secol XIX: **A Nagymama** (Bunica). Montarea orădeană a fost regizată de Gergely László (Ungaria) inegal, fără idei majore, fiind presărată în schimb cu ingrediente muzicale (cântece și dansuri). Evoluția unor actori (Csiky Ibolya, Szöcs Erika, Kiss Török Ildikó, Péterffy Lajos, Ács Tibor) salvează totuși reprezentația.

■ Spectacol înșelător

Maratonul a fost încheiat de trupa de limbă maghiară „Harag György” a Teatrului de Nord sătmărean. Ea a arătat piesa **Csalóka Szivárvány** (Curcubeul înșelător) de Tamási Áron, scrisă în 1942 și regizată de Parászka Miklós. Tăindu-se masiv din actele doi și trei, gestul sinucigaș al eroului principal apare pripit, aproape nemotivat, nu se vede procesul psihic ce-și găsește finalitatea în suicid. Aceia care se așteptau la un spectacol cu iz secuiesc s-au înșelat amarnic: varianta de față elimină particularitățile etnice ale piesei; textul permite această operație, spectacolul însă prezintă sechele postoperatorii.

■ Întrebări

Dacă ar fi să folosesc un truism, aș zice că Târgu-Mureșul a fost timp de două-trei săptămâni capitala teatrului românesc. Dar, cum nu agreez formula, voi spune că a fost pur și simplu gazda unui șir de spectacole prezentate de diferite teatre din țară și străinătate cu ocazia zilei de naștere a teatrului târgumureșean. Am însă niște nelămuriri:

– de ce a lipsit al șaselea teatru de limbă maghiară din România, Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu-Gheorghe, Covasna?

– cum de n-a venit Teatrul „Gárdonyi Géza” din Eger (Ungaria), știut fiind că Naționalul din Târgu-Mureș are (avea?) relații de schimb de regizori, spectacole/abonamente cu acesta?

– de ce, fiind vorba de aniversarea „Teatrului Secuiesc”, continuatoarea acestuia – secția maghiară – a prezentat o singură premieră, care avea în distribuție numai patru actori și o studentă, ceilalți membri ai ansamblului devenind, volens-nolens, „privitori ca la teatru”?

În rest, așteptăm centenarul!

La Târgu-Mureș, spre rușinea mea, n-am mai fost de multă vreme, dar am văzut, în ultimii ani, grație unor turnee sau festivaluri, câteva dintre spectacolele Teatrului Național de aici: **Cui i-e frică de Virginia Woolf?** de Edward Albee și **O noapte furtunoasă** de I. L. Caragiale, în regia lui Mircea Cornișteanu, **Delict în Insula Caprelor** de Ugo Betti și **Vizita bătrânei doamne** de Friedrich Dürrenmatt, în regia lui Kincses Elemér, **Satyricon** după Petronius și **Tom Payne** de Paul Foster, în regia lui Victor Ioan Frunză, **Piesă cu repetiții** de Martin Crimp și **Privește înapoi cu mânie** de John Osborne, în regia lui Theodor Cristian Popescu, prin urmare unele dintre cele mai bune producții recente ale acestui teatru.

Aflându-mă, într-o zi caniculară, la sfârșit de iulie, în oraș, mi-am spus: hai să vedem ce se întâmplă în Teatrul Național, deși e vară, e cald, iar lumea e în vacanță. Ei bine, nu toată lumea era în vacanță; numai secția română. La secția maghiară se repeta o piesă clasică maghiară, **Regele István**, și **Opera de trei parale**, aflată în faza finală de repetiții generale; blocate, acestea, de lipsa banilor necesari pentru terminarea decorurilor și costumelor. Kincses Elemér, unul dintre cei mai serioși regizori din generația de mijloc, îmi vorbește de un „colaps”. Îmi amintesc că Mircea Cornișteanu trecuse prin aceeași situație la **Pescărușul**, repetițiile fiind întrerupte tot din cauza epuizării bugetului.

„De ce se întâmplă astfel de accidente?” îl întreb pe directorul adjunct al teatrului, Kárp György, actor la secția maghiară. (Directorul teatrului, Serafim Duicu, și-a dat demisia, din motive de sănătate, și se așteaptă un concurs pentru ocuparea postului.) „Pentru că bugetul teatrului este insuficient”, mi-a explicat domnul Kárp. Teatrul din Târgu-Mureș, singurul Teatru Național cu două secții, are un buget analog cu cel al altor Naționale (Cluj, Timișoara, Iași, Craiova), deși aici funcționează de fapt **două** teatre, care, numai anul trecut, au jucat – ne arată un afiș de pe perete – 22 de spectacole. Bani din subvenția de stat, care sunt îndestulători, mai mult sau mai puțin, în alte Teatre Naționale, bineînțeles că aici reprezintă doar o jumătate din ceea ce e necesar. „Ați făcut

TÂRGU-MUREȘ

STRACULA ATTILA

